

Haarlem

Routekaart Haarlem Klimaatneutraal

College van B&W

15 november 2016

Margreet van der Woude

Programma manager Duurzaamheid

Inhoud

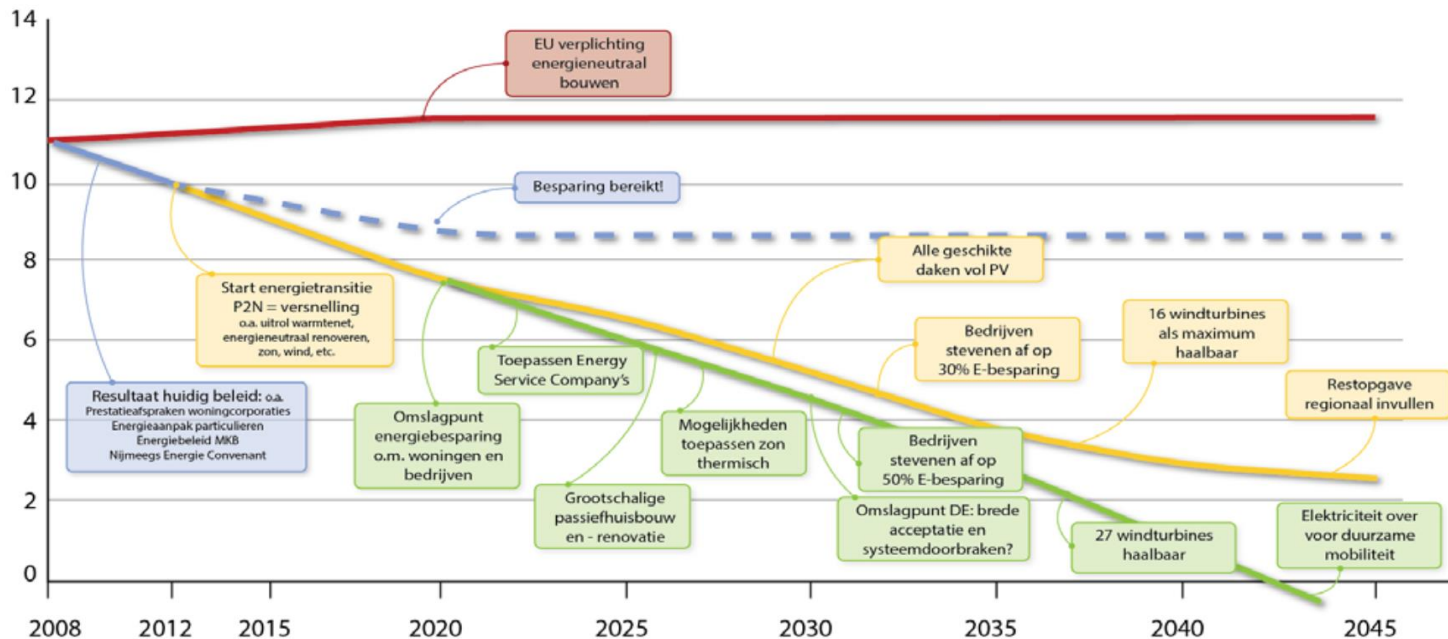
- EU en Rijk voeren de klimaat- en energieambitie op
- Voorbeeld Routekaart Nijmegen
- Plan van aanpak
- Inzoomen op de opgave a.h.v. 4 scenario's
- Conclusies
- Financiële consequenties
- Warmtestrategie door CE Delft (conceptversie)
- De eerste projecten

Opschroeven EU en Rijksambitie

- SER Energieakkoord 2013; 14% duurzame energie in 2020 en 1,5% energiebesparing per jaar
- Klimaatzaak van Urgenda; 25% CO2 reductie in 2020
- Klimaatop in Parijs; 80% - 95% CO2 reductie in 2050
- Energierapport minister Kamp; geen aardgas voor ruimteverwarming meer in 2050
- Nationale Klimaatop 2016: oproep tot consistent meerjarig Rijksbeleid, klimaatwet, minister en ministerie

Voorbeeld Routekaart Nijmegen

- Ambitie voor energiebesparing
- Ambitie voor energieopwekking
- Projecten om de ambitie te realiseren

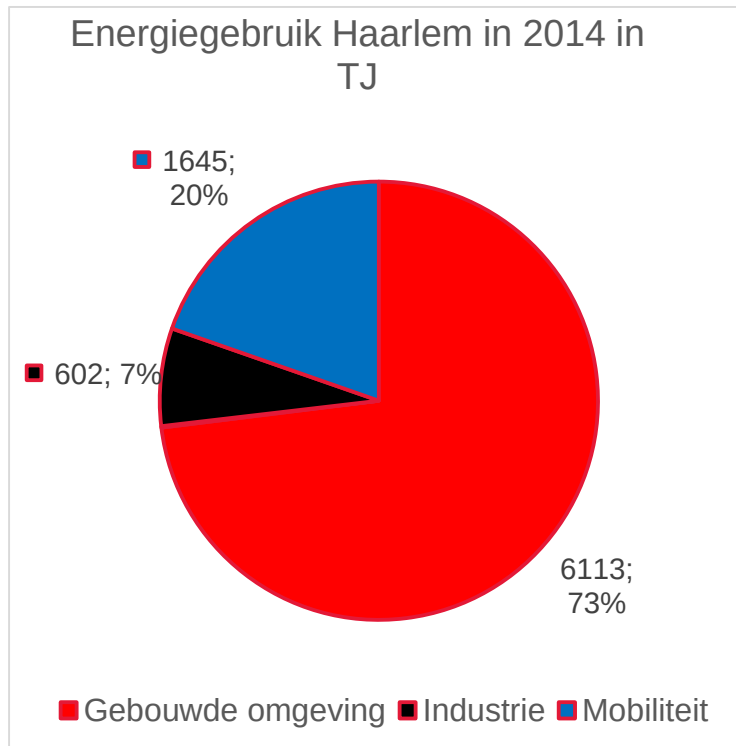

Plan van Aanpak

1.	Vier energiescenario's	Aug 2016
2.	Doorrekenen warmtescenario door onafhankelijk adviesbureau	Nov 2016
3.	Oplossingen (projecten, concepten, financieringsmodellen) om scenario te realiseren	Jan 2017
4.	Ruimtelijke inpassing van dat scenario (i.s.m. Provincie Noord Holland)	Feb 2017
5.	Besluitvorming eerste versie Routekaart	Feb 2017

Inzoomen op de opgave (4 scenario's)

Energieverbruik Haarlem in 2014 volgens klimaatmonitor
overheid:

% energieneutraliteit in 2014:
2,6%

Inzoomen op de opgave (4 scenario's)

Kenmerken Haarlem:

- Gewilde woon- en werkstad
- Eén van de gemiddeld oudste woningvoorraden van NL
- 150.000 inwoners plus bedrijven op 32 vierkante kilometer
- Vrije ruimte is zeer beperkt

Ter vergelijking: gemeente Apeldoorn heeft vergelijkbaar aantal inwoners op 340 vierkante kilometer

Inzoomen op de opgave (4 scenario's)

Vier energiescenario's uitgewerkt voor Haarlem

Energie scenario	Energie besparing per jaar	% e-besparing in 2030	Toename zonne-energie op dak	% e-neutraal in 2030
Landelijke trend	1,5%	25%	20%	11%
Koploper gemeente	2,0%	30%	25%	17%
Energie neutraal 2050	3,0%	40%	30%	47%
Energie neutraal 2030	3,5%	50%	35%	100%

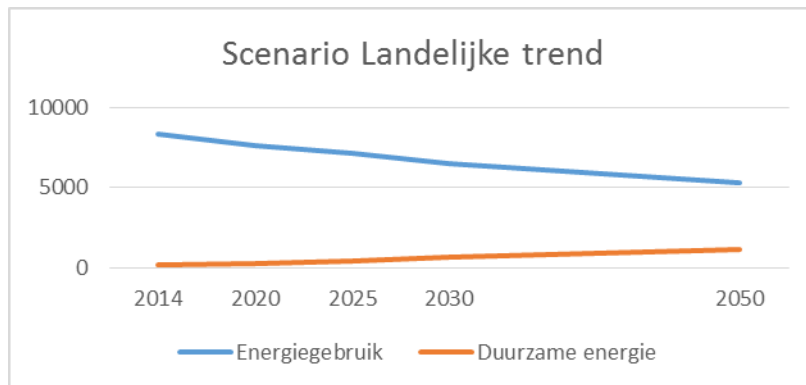

Energiescenario 'Landelijke trend'

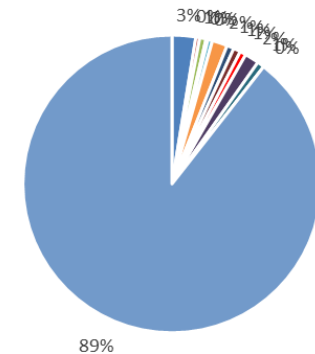
- 1,5% energiebesparing per jaar tot 2030
- 20% toename zonne-energie op dak per jaar

Bijzonderheden:

- In 2030 circa 30% geschikt dakoppervlak benut voor zonnepanelen.
- % energieneutraliteit in 2030: 11%
- 268 extra 3 MW windturbines nodig om energieneutraliteit te bereiken in 2030.

Engiemix in 2030
Scenario Landelijke
trend

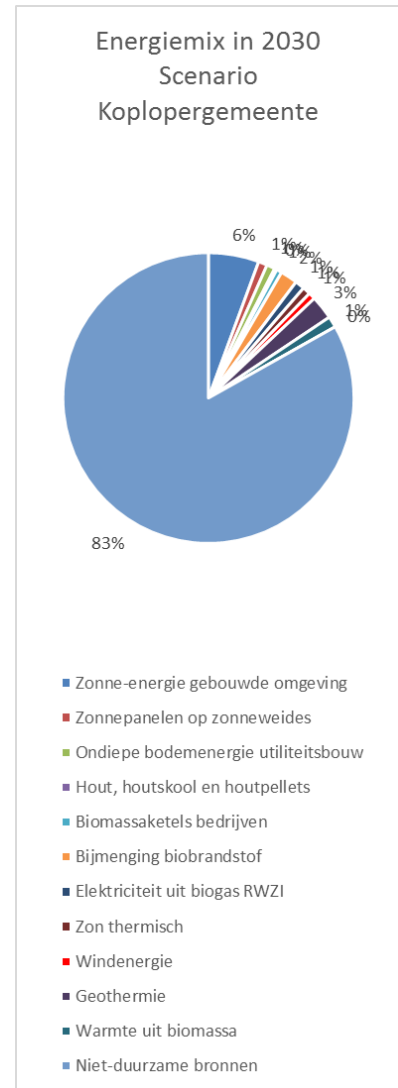
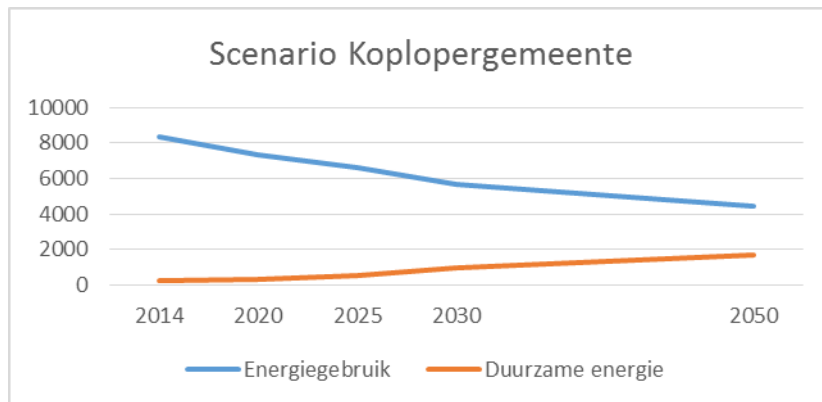
- Zonne-energie gebouwde omgeving
- Zonnepanelen op zonneweides
- Ondiepe bodemenergie utiliteitsbouw
- Hout, houtskool en houtpellets
- Biomassaketels bedrijven
- Bijmenging biobrandstof
- Elektriciteit uit biogas RWZI
- Zon thermisch
- Windenergie
- Geothermie
- Warmte uit biomassa
- Niet-duurzame bronnen

Energiescenario 'Koplopergemeente'

- 2,0% energiebesparing per jaar tot 2030.
- 25% toename zonne-energie op dak per jaar
- Geothermie in Schalkwijk gerealiseerd
- 10 hectare zonneweide in 2030

Bijzonderheden:

- In 2030 circa 60% geschikt dakoppervlak benut voor zonnepanelen.
- % energieneutraliteit in 2030: 17%
- 219 extra 3 MW windturbines nodig om energieneutraliteit te bereiken in 2030.

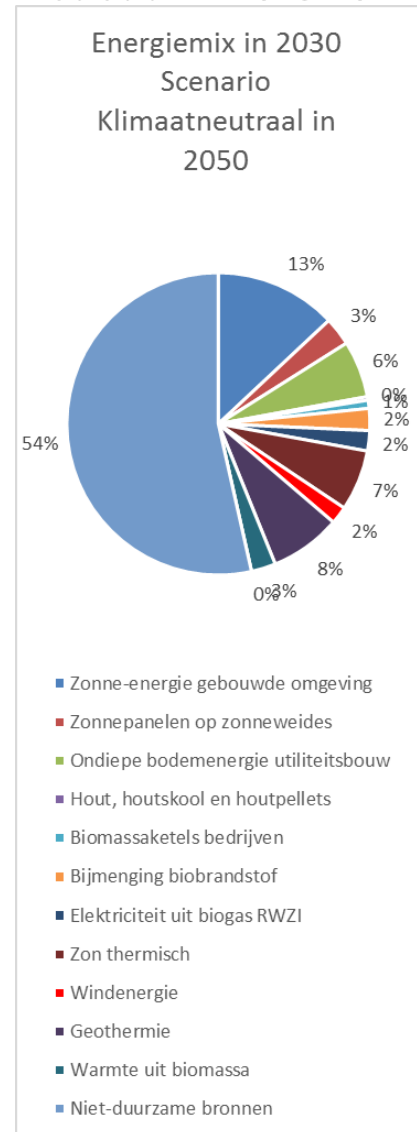
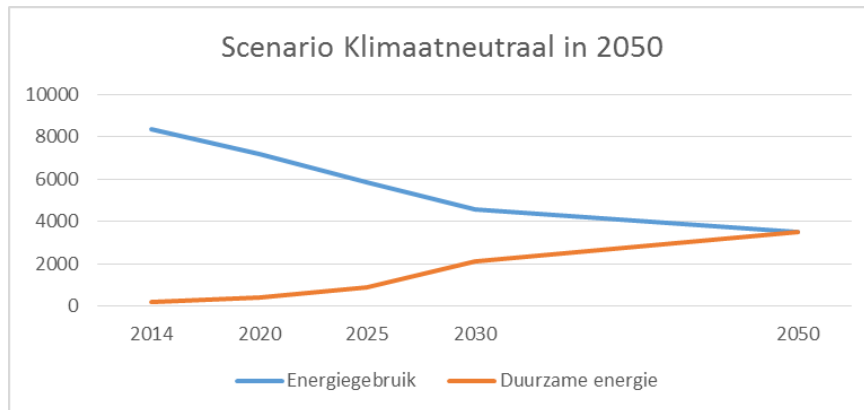

Energiescenario 'Energieneutraal 2050'

- 3,0% energiebesparing per jaar tot 2030
- 30% toename zonne-energie op dak per jaar
- 25 hectare zonneweide
- Twee geothermie projecten in Haarlem
- WKO, energie uit asfalt, eerste wijken aardgasloos in 2030.

Bijzonderheden:

- In 2030 ruim 100% geschikt dakoppervlak benut voor zonnepanelen.
- % energieneutraliteit in 2030: 47%
- 113 extra 3 MW windturbines nodig om energieneutraliteit te bereiken in 2030.

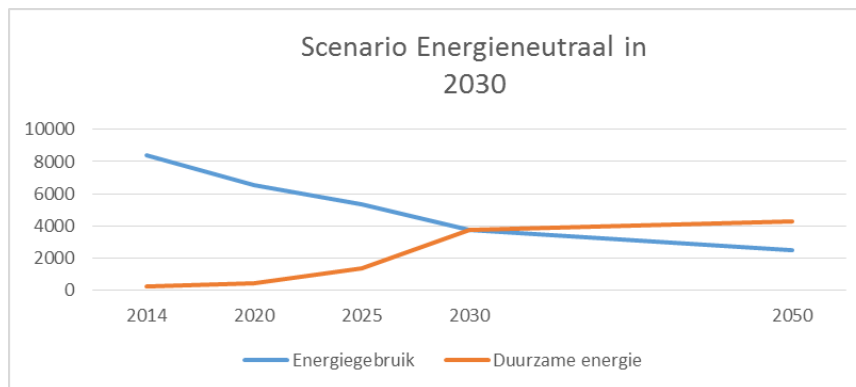
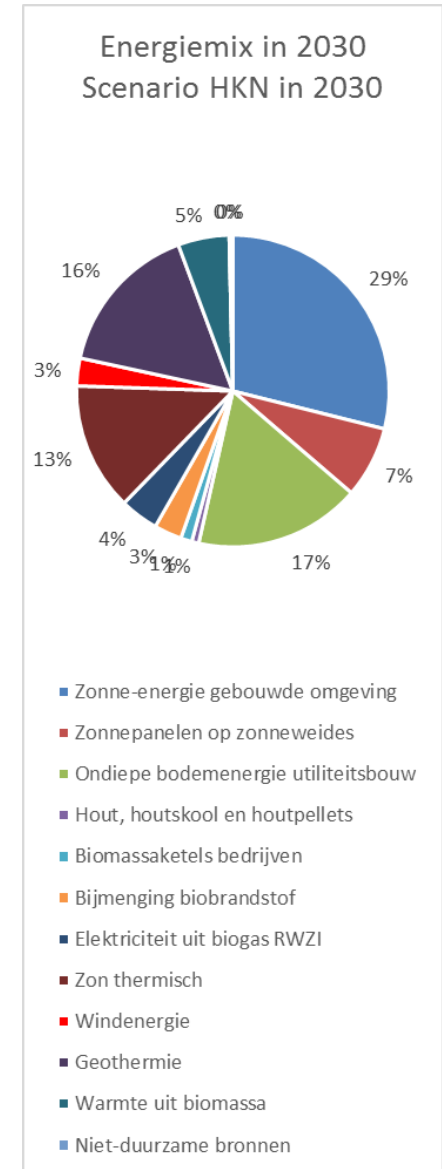

Energiescenario 'Energieneutraal 2030'

- 3,5% energiebesparing per jaar.
- 35% toename zonne-energie op dak per jaar
- 50 hectare zonneweide
- Drie of meer geothermie projecten
- WKO, energie uit asfalt, meeste wijken aardgasloos.

Bijzonderheden:

- In 2030 naast 100% geschikt dakoppervlak benut voor zonnepanelen ook overkapping parkeerterreinen met zonnepanelen en 'dakpanpanelen'.
- % energieneutraliteit in 2030: 100%

Conclusies

Voortzetting van het huidige scenario “Koplopergemeente” resulteert in circa 17% energieneutraliteit in 2030.

- Opschalen en versnellen

Uitvoering van fysieke projecten voor Haarlem Klimaatneutraal 2030 lijkt niet realistisch in de aankomende 14 jaar.

- De opgave is groot
  - Woningvoorraad gemiddeld vrij oud
  - Het beschikbare grondoppervlak beperkt
  - Afhankelijk van regio, PNH voor zonneweides en windturbines
  - **Afhankelijk van Rijk voor wet- en regelgeving**
  - Kosten nemen toe (en er staan baten tegenover)
-

Financiële consequentie volgens gemeente Apeldoorn

	Landelijke trend	Versnelling	High speed	Energieneutraal 2030
Inspanning Werk	+	+++	+++++	+++++++
Gemeentelijke bijdrage €/ jaar	< 650.000	650.000 - 2.000.000	2.000.000 - >10.000.000	> 20 mio

We hebben grofweg berekend wat nodig is om de verschillende scenario's vorm te geven.

- het gaat om richting gevende bedragen
- eigenaar woning of bedrijf bepaalt uiteindelijk zelf wat er aan de verduurzaming van energie gedaan wordt.
- Ook andere overheden zijn bepalend.
- Verder zijn er bedrijven nodig die een passend en betaalbaar aanbod kunnen leveren.

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Provincie
Noord-Holland

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

OMGEVINGSDIENST IJMOND

Haarlem

STICHTING Stimuleringsfonds
Volkshuisvesting NEDERLANDSE GEMEENTEN

BANK

‘Warmtestrategie’ (concept) CE Delft / Prov. Noord Holland

Aardgas als fossiele bron voor verwarming past niet
in klimaatneutrale toekomst.

- Wat zijn de energiealternatieven per buurt?
- Wat is het effect op de energie-infrastructuur?
- Waar te starten?
- Wie moet wat doen?

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

‘Warmtestrategie’ (concept) CE Delft / Prov. Noord Holland

Aardgas als fossiele bron voor verwarming past niet
in klimaatneutrale toekomst.

Uitgangspunt: laagste maatschappelijke kosten in de
keten

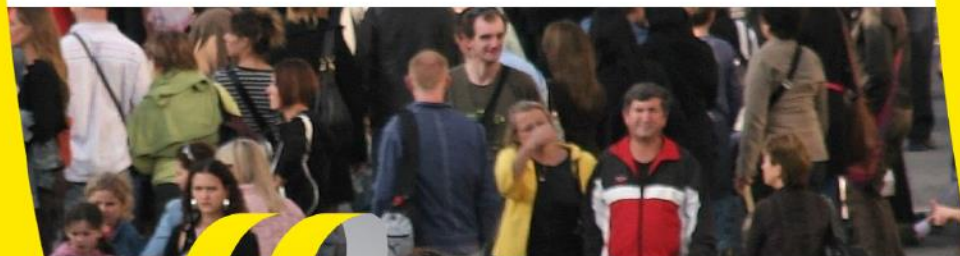

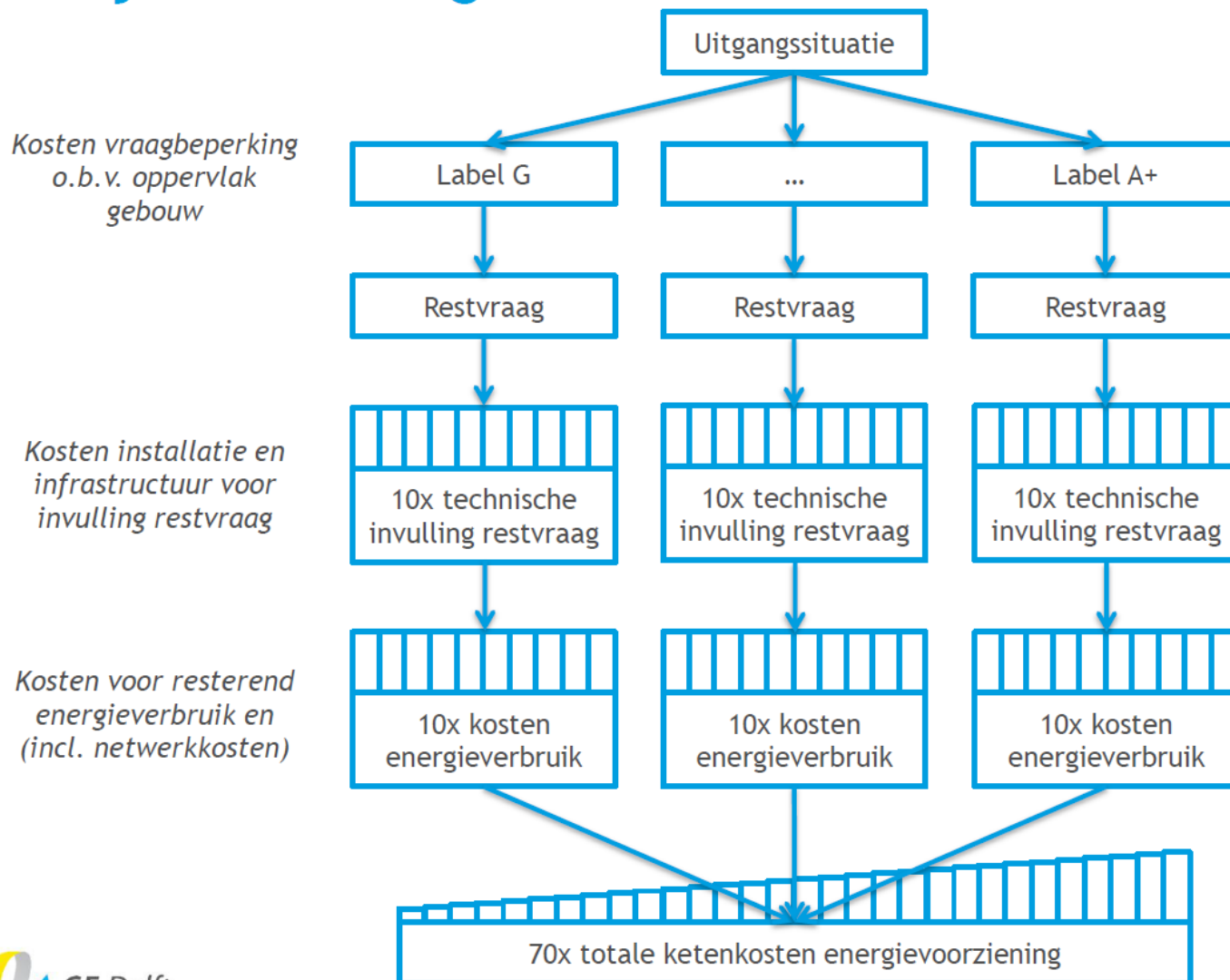
Noord-Holland: warmte in transitie

Tweede run IJmond/Zuid-K'land

Benno Schepers, 3 november 2016

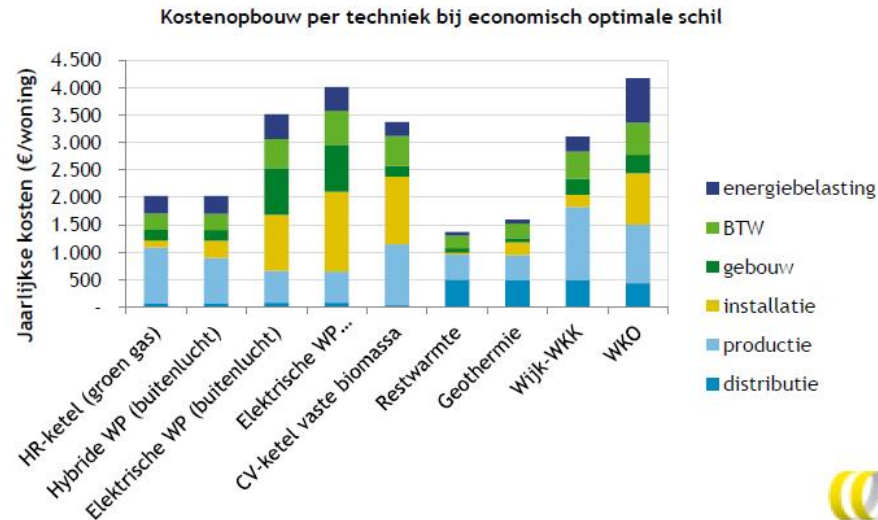

Hoofdpijn berekeningen

(1) Velsen - Herculesbuurt

- Laagste kosten: Restwarmte

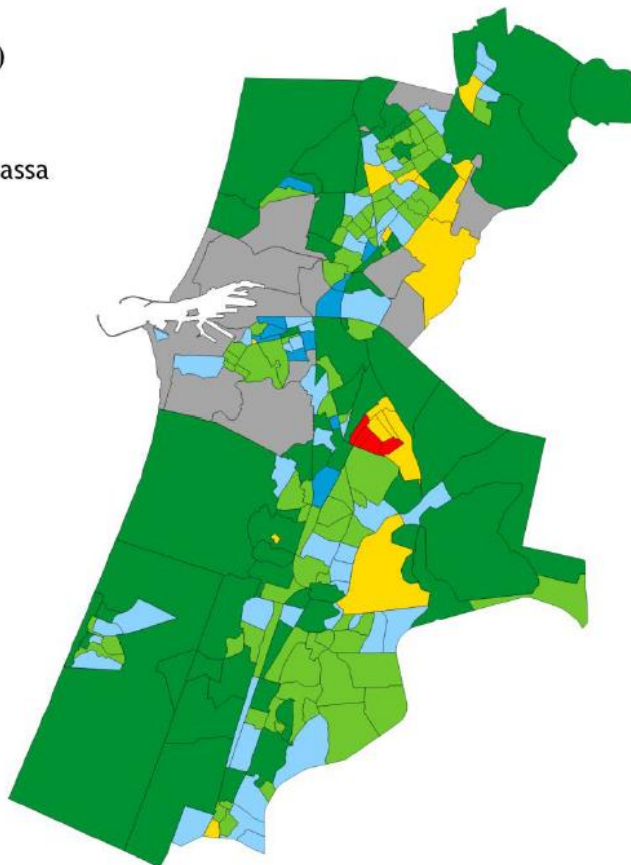

Regio - uitkomst laagste kosten (in nader detail)

Beschikbare klimaatneutrale optie met de laagste keten-kosten in
2050 voor de regio IJmond/Zuid-Kennermerland

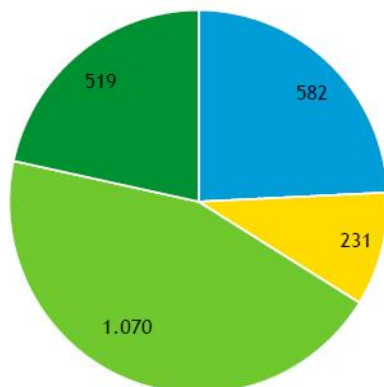
Legenda

- HR-ketel (groen gas)
- Hybride WP
- Elektrische WP
- CV-ketel vaste biomassa
- Restwarmte
- WKO
- Wijk-WKK
- onbekend

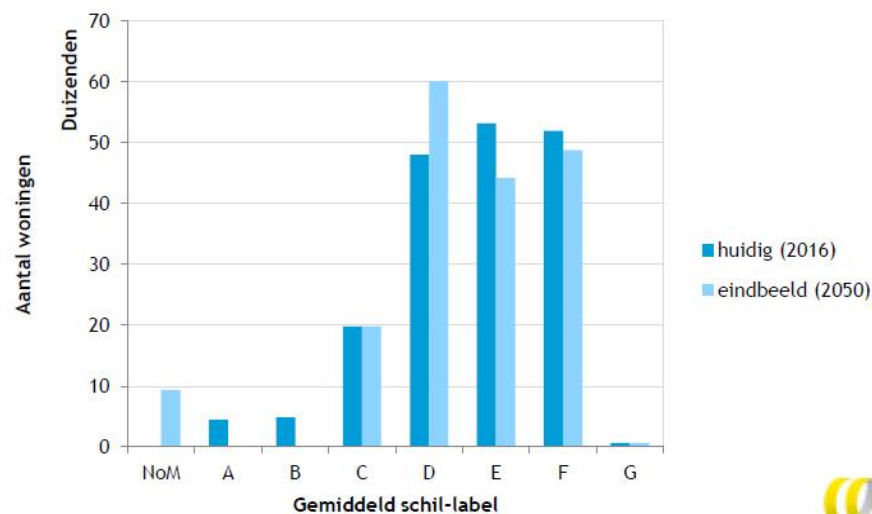

Regio - uitkomst laagste kosten

Gebouwooppervlak per energiedrager (ha)

- gas
- elektriciteit
- warmte
- biomassa

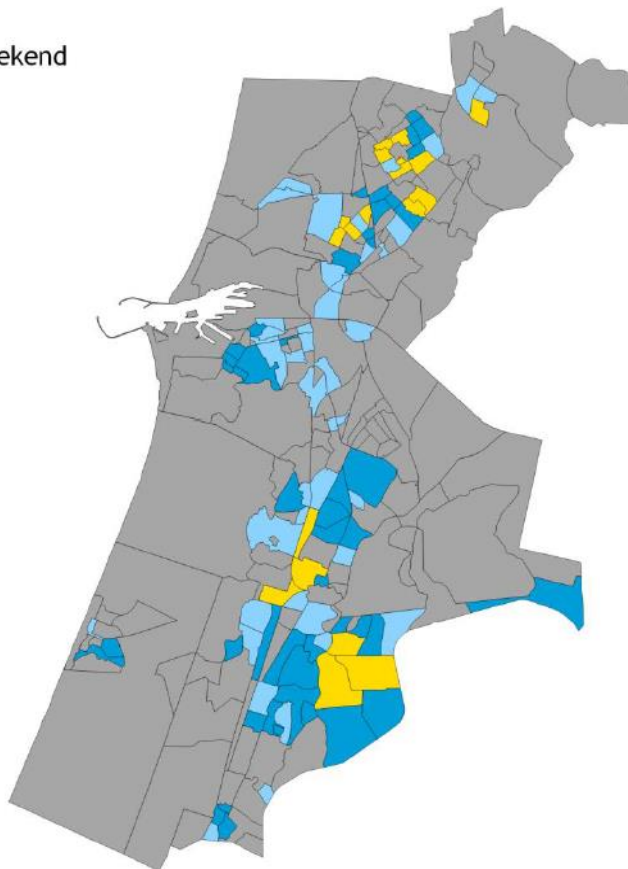

Regio - uitkomst huidig

Kansen op basis kosten, planning en bewoners voor de regio
IJmond/Zuid-Kennermerland

Legenda

- niet kansrijk of onbekend
- matig kansrijk
- kansrijk
- zeer kansrijk

Energiescenario (Warmte) CE Delft/PNH

Energiebesparing en Warmte

Huidig energiegebruik tbv warmte	: 5.128 TJ/jaar
Energiegebruik tbv warmte in 2050	: 4.712 TJ/jaar
- Gerealiseerde besparing in 2050	: 8%
- Bod corporaties is in lijn	

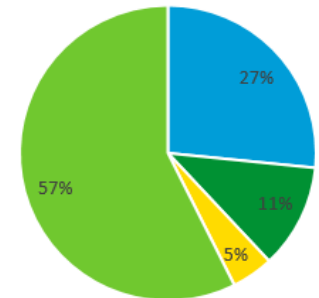
Electrische opwek

Electrische opwek in 2050 : 1.868 TJ/jaar

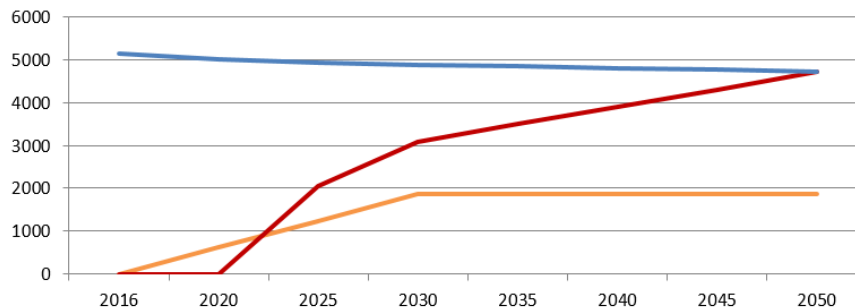
Voor warmte, apparaten en verlichting

- 58 windturbines a 3 MW of
- 5 Ha zonneweide (24.000 panelen)

Energieverbruik t.b.v.
warmtevoorziening
gebouwde omgeving
gemeente Haarlem in
2050

■ hernieuwbaar gas ■ vaste biomassa
■ elektriciteit ■ restwarmte

— Energieopwekking
electrisch
— energieopwekking
warmte
— Energiebesparing

**Energie
akkoord**

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

De eerste projecten

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Provincie
Noord-Holland

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

OMGEVINGSDIENST IJMOND

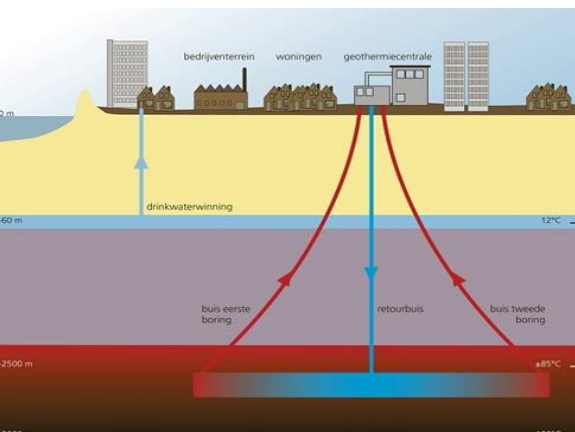
Haarlem

Warmtenet en warmtebronnen

Warmtenet kan met verschillende bronnen gevoed worden:

- Industriële restwarmte Tata Steel (warmte voor 90.000 hh)
- Geothermiebron Schalkwijk 700 m diepte (6.000 hh)
- Restwarmte datacenters Evoswitch en KPN

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Provincie
Noord-Holland

OMGEVINGSDIENST IJMOND

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

Haarlem

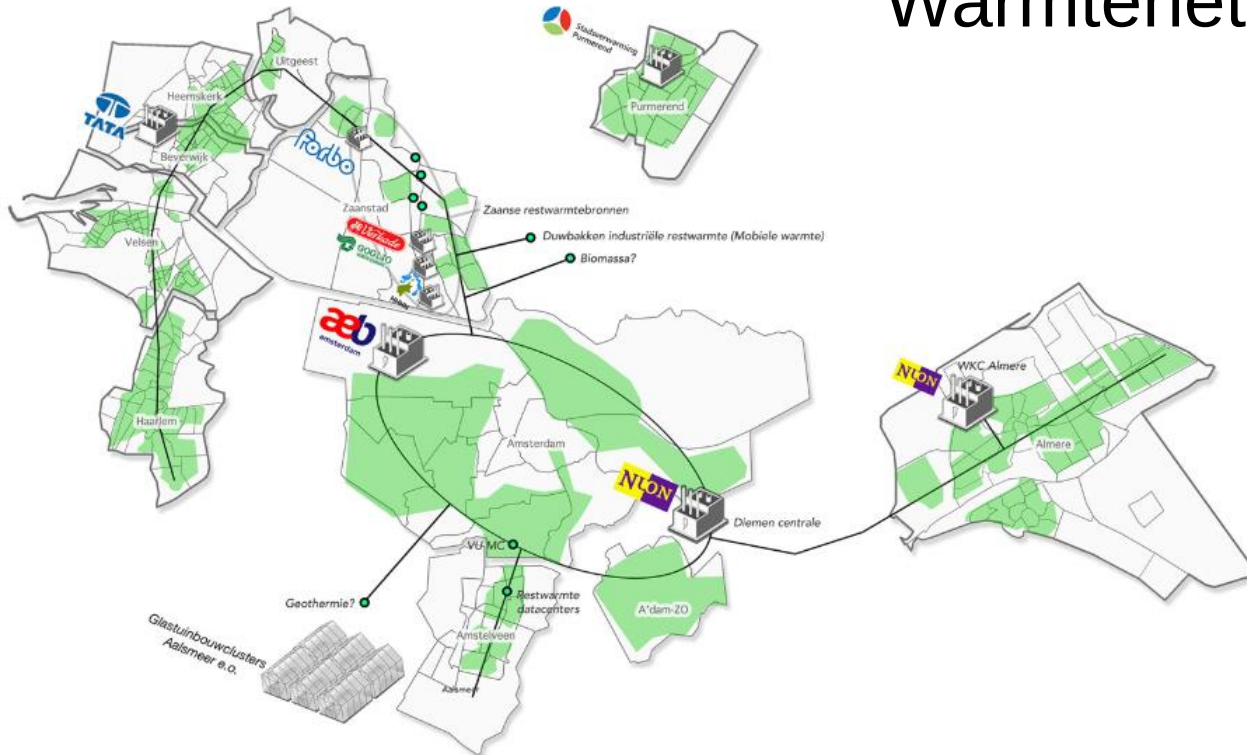

STICHTING Stimuleringsfonds
Volkshuisvesting NEDERLANDSE GEMEENTEN

BANK

Warmtenet MRA

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Provincie
Noord-Holland

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

Innovatiesubsidie VNG

Doelstelling regio IJmond-Zuid Kennemerland 2050:
ca 100.000 particuliere woningen zijn aangepast
(=marktcapaciteit 3.000 woningen per jaar)

- Subsidieaanvraag VNG € 1.055.000 (2016-2018)
- Marktcapaciteit 300 woningen per jaar in 2018
- Stichting Huizen Aanpak (45 regionale ondernemers)
- 6 Product Markt Combinaties
- 30% - 60% energiebesparing per verbouwing

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

Stichting Kennemer Energie

Doelstelling 100.000 zonnepanelen in 2030 op 160
collectieve daken

- Aanbesteding in 2016, contract getekend, exit-strategie voor gemeente Haarlem
- Ondersteunende dienst (inhoud) aan coöperaties
- 16 zonnedaken als 'match' in 2016
- 3 projecten al in uitvoering

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

Ramplaankwartier

Eerste pilot aardgasloze wijk!

- EU onderzoeksoopdracht TU Delft:
'Hoe ziet de energietransitie eruit op wijkniveau?'
- Tussen NOM en warmtenet in

Partners:

- TU Delft – EU onderzoek 'Smart Urban Isles'
- Stichting DE Ramplaan
- Gemeente Haarlem

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

OMGEVINGSDIENST IJMOND

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

Haarlem

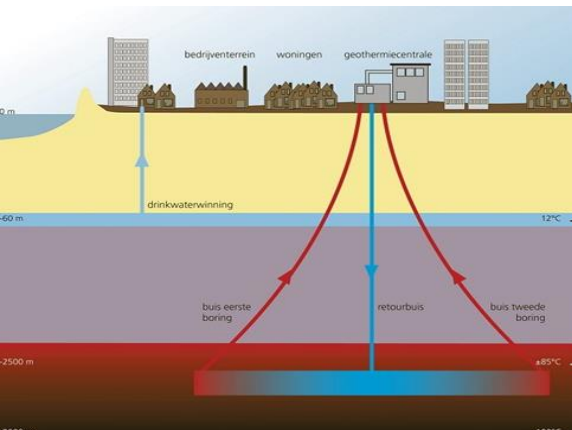
STICHTING Stimuleringsfonds
Volkshuisvesting NEDERLANDSE GEMEENTEN

Duurzaam energie- ontwikkelingsbedrijf

Grootschalige energieprojecten geven al een
positieve business case, winst in publieke sector
houden en herinvesteren in nieuwe projecten

- Maatschappelijk bedrijf
- Gespecialiseerd team
- Op Provinciaal of MRA niveau
- Op basis van investeringsfonds

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

OMGEVINGSDIENST IJMOND

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

Haarlem

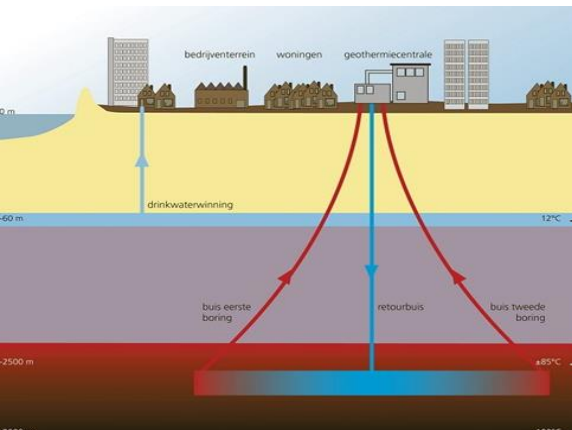

Duurzaam energie-ontwikkelingsbedrijf

Investeringsfonds:

- 10% à 15% inleg gemeente Haarlem (bijv. 15 mio)
- 10% à 15% inleg Nederlandse Investerings Agentschap BNG (NIA)
- 70% à 80% inleg banken

Investeringsgrootte voor Haarlem 100 à 150 mio voor periode 15 jaar, daarna op basis van herinvestering van 'winst'

Energie
akkoord

G32

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

METROPOOLREGIO
AMSTERDAM

Ruimtelijke inpassing RB/ Prov. Noord Holland

Aardgas als fossiele bron voor verwarming past niet
in klimaatneutrale toekomst.

- Ruimtelijke mogelijkheden zijn beperkt
- Hoe inpassen?
- Waar komen onze windmolens en zonneakkers?

Inhoud

- EU en Rijk voeren de klimaat- en energieambitie op
- Voorbeeld Routekaart Nijmegen
- Plan van aanpak
- Inzoomen op de opgave a.h.v. 4 scenario's
- Conclusies
- Financiële consequenties
- Warmtestrategie door CE Delft (conceptversie!)
- De eerste projecten

Haarlem

*Dank voor uw
aandacht!*